

vonnis

RECHTBANK 's-GRAVENHAGE

Sector civiel recht

Vonnis van 14 september 2011 in de exhibitie-incidenten en in de hoofdzaken

in de zaak met zaaknummer / rolnummer: 337058 / HA ZA 09-1581 van

1. **BARIZAA MANSON TETE DOOH**,
wonende te Goi, Rivers State, Nigeria,
  2. de vereniging met rechtspersoonlijkheid **VERENIGING MILIEUDEFENSIE**,
gevestigd te Amsterdam,
- eisers in de hoofdzaak, eisers in het incident,
zaakadvocaat: mr. M.J.G. Uiterwaal,
procesadvocaat: mr. W.P. den Hertog,

tegen

1. de rechtspersoon naar buitenlands recht **ROYAL DUTCH SHELL PLC**,
gevestigd te Londen, Verenigd Koninkrijk, maar kantoorhoudende te Den Haag,
  2. de rechtspersoon naar buitenlands recht **SHELL PETROLEUM
DEVELOPMENT COMPANY OF NIGERIA LTD.**,
gevestigd te Port Harcourt, Rivers State, Nigeria,
- gedaagden in de hoofdzaak, verweersters in het incident,
advocaat: mr. J. de Bie Leuveling Tjeenk,

en in de zaak met zaaknummer / rolnummer: 365482 / HA ZA 10-1665 van

1. **BARIZAA MANSON TETE DOOH**,
wonende te Goi, Rivers State, Nigeria,
  2. de vereniging met rechtspersoonlijkheid **VERENIGING MILIEUDEFENSIE**,
gevestigd te Amsterdam,
- eisers in de hoofdzaak, eisers in het incident,
zaakadvocaat: mr. M.J.G. Uiterwaal,
procesadvocaat: mr. W.P. den Hertog,

tegen

1. de naamloze vennootschap **SHELL PETROLEUM N.V.**,
gevestigd te Den Haag,
  2. de rechtspersoon naar buitenlands recht **THE "SHELL" TRANSPORT AND
TRADING COMPANY LIMITED**,
gevestigd te Londen, Verenigd Koninkrijk,
- gedaagden in de hoofdzaak, verweersters in het incident,
advocaat: mr. J. de Bie Leuveling Tjeenk.

De rechtbank zal de procespartijen hierna noemen "Dooh", "Milieudefensie", "RDS", "SPDC", "Shell Petroleum" en "Shell T&T". Dooh en Milieudefensie zullen gezamenlijk ook worden aangeduid als "Dooh c.s."; RDS, SPDC, Shell Petroleum en Shell T&T gezamenlijk als "Shell c.s."

1. De beide procedures

De procedure met rolnummer 09-1581

- 1.1. Het verloop van de procedure blijkt uit:
  - het vonnis van 24 februari 2010 in het bevoegdheidsincident en alle daarin genoemde eerdere processtukken met alle producties;
  - de incidentele conclusie ex artikel 843a Rv van Dooh c.s.;
  - de conclusie van antwoord in het incident ex artikel 843a Rv, met productie;
  - de conclusie van repliek in het incident ex artikel 843a Rv tevens houdende wijziging van de incidentele eis;
  - de conclusie van dupliek in het incident ex artikel 843a Rv, met producties.
- 1.2. Op 19 mei 2011 heeft in het incident ex artikel 843a Rv een pleidooi plaatsgevonden, ter gelegenheid waarvan partijen (bij akte en nadere akte) nog producties hebben overgelegd. Partijen hebben zich bediend van pleitmotities.
- 1.3. Ten slotte is vonnis in het incident bepaald op heden.

De procedure met rolnummer 10-1665

- 1.4. Het verloop van de procedure blijkt uit:
  - de dagvaarding van 21 april 2010, met producties;
  - de conclusie van antwoord in de hoofdzaak, met producties;
  - de incidentele conclusie ex artikel 843a Rv van Dooh c.s.;
  - de conclusie van antwoord in het incident ex artikel 843a Rv, met producties;
  - de conclusie van repliek in het incident ex artikel 843a Rv tevens houdende wijziging van de incidentele eis;
  - de conclusie van dupliek in het incident ex artikel 843a Rv, met producties.
- 1.5. Op 19 mei 2011 heeft in het incident ex artikel 843a Rv een pleidooi plaatsgevonden, ter gelegenheid waarvan partijen (bij akte en nadere akte) nog producties hebben overgelegd. Partijen hebben zich bediend van pleitmotities.
- 1.6. Ten slotte is vonnis in het incident bepaald op heden.

2. De geschillen in de hoofdzaken

De procedure met rolnummer 09-1581

- 2.1. Dooh c.s. vorderen bij dagvaarding van 27 april 2009 van 87 bladzijden en met twee mappen met in totaal 94 producties om bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad:
  - I voor recht te verklaren dat RDS en SPDC jegens Dooh op grond van de stellingen in het lichaam van de dagvaarding onrechtmatig hebben gehandeld en jegens hem hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schade die Dooh geleden heeft en nog zal

- lijden als gevolg van deze onrechtmatige gedragingen van RDS en SPDC, welke schade is op te maken bij staat en te vereffenen volgens de wet, een en ander te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf de dag der dagvaarding tot aan de dag der algehele voldoening;
- II voor recht te verklaren dat RDS en SPDC jegens Milieudefensie op grond van de stellingen in het lichaam van de dagvaarding onrechtmatig hebben gehandeld en hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schade aan het milieu nabij Goi te Nigeria als gevolg van deze onrechtmatige gedragingen van RDS en SPDC;
- III RDS en SPDC te gebieden om binnen twee maanden na betekening van het vonnis, althans binnen een door de rechtbank vast te stellen termijn, aan te vangen met vervanging van de verouderde en/of gebrekkige (delen van) de oliepijpleidingen nabij Goi te Nigeria en deze vervanging binnen drie maanden na aanvang, althans binnen een door de rechtbank vast te stellen termijn, te voltooien;
- IV RDS en SPDC te gebieden om binnen twee weken na betekening van het vonnis aan te vangen met sanering van de bodem rondom de olie lekkages, opdat deze zal voldoen aan de internationale en plaatselijke geldende milieunormen, en deze sanering binnen één maand na aanvang te voltooien, ten bewijze waarvan RDS en SPDC binnen één maand na voltooiing van de sanering aan Dooh c.s. een door een panel van drie deskundigen op te stellen unanieme verklaring van sanering over zullen leggen, welke deskundigen zullen worden benoemd binnen twee weken na het vonnis zodanig dat één deskundige door RDS en SPDC gezamenlijk, één door Milieudefensie en één door de twee aldus aangewezen deskundigen wordt benoemd, althans binnen door de rechtbank vast te stellen termijnen en op een door de rechtbank vast te stellen wijze van bewijs van de sanering;
- V RDS en SPDC te gebieden om binnen twee weken na betekening van het vonnis aan te vangen met het zuiveren van de waterbronnen in en nabij Goi en deze zuivering binnen één maand na aanvang te voltooien, ten bewijze waarvan RDS en SPDC binnen één maand na voltooiing van de sanering aan Dooh c.s. een door een panel van drie deskundigen op te stellen unanieme verklaring van zuivering over zullen leggen, welke deskundigen zullen worden benoemd binnen twee weken na het vonnis zodanig dat één deskundige door RDS en SPDC gezamenlijk, één door Milieudefensie en één door de twee aldus aangewezen deskundigen wordt benoemd, althans binnen door de rechtbank vast te stellen termijnen en op een door de rechtbank vast te stellen wijze van bewijs van de zuivering;
- VI RDS en SPDC te gebieden de oliepijpleidingen nabij Goi na vervanging in goede staat te behouden, overeenkomstig de "good oil field practices", waaronder tenminste wordt verstaan het voldoen aan de verplichte inspecties van de pijpleidingen, het opstellen dan wel in stand houden van een adequaat systeem van pijpleidinginspectie en het overeenkomstig daarmee zorgvuldig handelen; RDS en SPDC te gebieden van deze inspecties telkens binnen twee weken nadat deze hebben plaatsgevonden schriftelijk verslag aan Dooh c.s. over te leggen;
- VII RDS en SPDC te bevelen een adequaat plan voor reactie op olie lekkages te implementeren in Nigeria en ervoor zorg te dragen dat aan alle voorwaarden is voldaan voor een tijdige en adequate reactie voor het geval zich opnieuw een olie lekkage nabij Goi voordoet; hieronder verstaan Dooh c.s. in ieder geval het beschikbaar stellen van voldoende materiaal en middelen - ten bewijze waarvan RDS en SPDC overzichten aan Dooh c.s. zullen verstrekken - teneinde de schade van een potentiële olie lekkage zoveel mogelijk te beperken;
- VIII RDS en SPDC te bevelen om aan Dooh c.s. een dwangsom van € 100.000,- te betalen (of een ander door de rechter in goede justitie te bepalen bedrag) voor elke

- keer dat RDS en SPDC ieder voor zich of gezamenlijk handelen in strijd met de onder III, IV, V en/of VI bedoelde geboden;
- IX RDS en SPDC hoofdelijk te veroordelen tot vergoeding van de buitengerechtelijke kosten;
- X RDS en SPDC te veroordelen in de kosten van dit geding, althans de kosten van partijen te compenseren.
- 2.2. Aan die tien vorderingen in de hoofdzaak leggen Dooh c.s. in dit stadium van de procedure - samengevat - het volgende ten grondslag. Op of rond 23 augustus 2003 heeft een olie lekkage plaatsgevonden uit een installatie of pijpleiding nabij het Bomu overslagstation bij het dorp Kegbare Dere in Ogoniland, Nigeria. Vervolgens heeft op 10 oktober 2004 nabij het dorp Goi opnieuw een omvangrijke olie lekkage plaatsgevonden. Als gevolg van deze beide lekkages heeft Dooh schade geleden. Zijn gronden en visvijvers zijn ernstig met olie vervuild. Op de lekkage van 10 oktober 2004 volgde een brand die verdere verwoesting aan de door Dooh aangebrachte beplanting heeft aangericht. Bovendien lijdt Dooh gezondheidsschade als gevolg van de met olie vervuilde leefomgeving. De olie lekkages hebben het milieu nabij Goi aangetast. SPDC heeft als eigenaar of 'operator' van de lekkende olie-installaties onrechtmatig gehandeld jegens Dooh c.s. omdat zij in strijd heeft gehandeld met de op haar rustende zorgplicht. SPDC heeft haar zorgplicht in de eerste plaats geschonden, omdat zij de betreffende oliepijpleidingen onvoldoende heeft onderhouden en daarop onvoldoende toezicht heeft gehouden, als gevolg waarvan de olie lekkages zijn ontstaan. Nu SPDC door de plaatselijke situatie niet in staat was aan deze zorgplicht te voldoen, had zij de oliestroom door de pijpleidingen aldaar moeten stilleggen. Voorts heeft SPDC haar zorgplicht geschonden omdat zij niet adequaat op de lekkages heeft gereageerd en de olie niet tijdig en niet volledig heeft opgeruimd. Naast SPDC heeft RDS onrechtmatig gehandeld jegens Dooh c.s., omdat RDS kennis had van de problematische situatie van olie lekkages in Nigeria, Ogoniland. Als moedermaatschappij van SPDC had RDS haar invloed op en zeggenschap over het (milieu)beleid van SPDC kunnen en moeten gebruiken om (i) zoveel mogelijk te voorkomen dat SPDC bij het winnen van olie in de Nigerdelta nabij Goi schade zou toebrengen aan mens en milieu en (ii) ervoor te zorgen dat SPDC de door deze twee olie lekkages veroorzaakte verontreinigingen tijdig en volledig zou saneren. Deze zorgplicht heeft RDS geschonden. Milieudefensie, die zich tot doel stelt de zorg voor het milieu wereldwijd te bevorderen, heeft op grond van artikel 3:305a BW een zelfstandig belang bij vaststelling van de onrechtmatigheid van het handelen en nalaten van SPDC en RDS, aldus Dooh c.s.
- 2.3. RDS en SPDC hebben bij antwoord van 28 oktober 2009 van 62 bladzijden en met een map met 18 producties gemotiveerd verweer gevoerd.

De procedure met rolnummer 10-1665

- 2.4. Voor het geval dat de rechtbank in de procedure met rolnummer 09-1581 van oordeel is dat RDS in verband met een interne herstructurering van het Shell-concern in ieder geval niet aansprakelijk kan zijn voor schade gerelateerd aan de periode tot 20 juli 2005, stellen Dooh c.s. dezelfde vorderingen die zij in de procedure met rolnummer 09-1581 hebben ingesteld tegen RDS, bij dagvaarding

van 21 april 2010 van 93 bladzijden met twee mappen met in totaal 98 producties in tegen Shell Petroleum en Shell T&T in de procedure met rolnummer 10-1665.

- 2.5. Aan de vorderingen in de hoofdzaak leggen Dooh c.s. in dit stadium van de procedure - kort weergegeven - het volgende ten grondslag. Volgens RDS is zij pas op 20 juli 2005 aan het hoofd van het Shell-concern komen te staan en werd het Shell-concern voordien geleid door Shell Petroleum en Shell T&T. Voor zover de rechtbank van oordeel is dat RDS in dat verband niet aansprakelijk kan zijn voor schade die zijn oorsprong vindt in feiten en gedragingen voorafgaand aan 20 juli 2005, geldt dat Shell Petroleum en Shell T&T daarvoor aansprakelijk zijn.
- 2.6. Shell Petroleum en Shell T&T hebben bij antwoord van 1 september 2010 van 74 bladzijden en met een map met 22 producties gemotiveerd verweer gevoerd.

3. De geschillen in de incidenten ex artikel 843a Rv

De procedure met rolnummer 09-1581

- 3.1. Dooh c.s. vorderen, na wijziging van incidentele eis, dat de rechtbank bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad, RDS en SPDC zal bevelen om binnen 21 dagen na de datum van dit vonnis aan Dooh c.s. inzage te verschaffen in de hierna genoemde bescheiden en RDS en SPDC zal bevelen om Dooh c.s. na die inzage afschrift en uittreksel te verstrekken van (het door Dooh c.s. gewenste gedeelte van) deze bescheiden, in fotokopie dan wel in een gangbaar digitaal formaat of enige andere vorm die de rechtbank geraden acht:
- (I) Bescheiden die betrekking hebben op de 28 inch pijpleiding waaruit de lekkage op of rond 23 augustus 2003 heeft plaatsgevonden;
  - (II) Bescheiden waaruit blijkt wanneer de 24 inch en 28 inch pijpleidingen (zoals omschreven in de punten 23 en 24 van de conclusie van antwoord) nabij Goi zijn aangelegd en wanneer (onderdelen van) deze pijpleidingen voor het laatst zijn vervangen, zowel voorafgaand aan als ná de respectievelijke lekkages;
  - (III) Bescheiden waaruit de technische specificaties bij aanleg blijken van zowel de 24 inch pijpleiding als de 28 inch pijpleiding, waaronder de gebruikte materialen alsmede hun leeftijd, de dikte van de pijpleiding(wand) bij aanleg, het materiaal en de dikte van de coating en de gegevens van de aannemers(s) die de pijpleidingen heeft en/of hebben aangelegd;
  - (IV) Bescheiden waaruit de inspecties blijken van de pijpleidingen nabij Goi die hebben plaatsgevonden sinds het vertrek van RDS en SPDC uit Ogoniland in 1993;
  - (V) De dagelijkse journaals van de olie lekkage nabij Goi van oktober 2004 tot en met de opruim- en herstelwerkzaamheden in december 2007;
  - (VI) Het "Oil Spill Contingency Plan" van RDS en SPDC en/of het beleid van RDS en SPDC ter voorkoming van schade als gevolg van olie lekkages;
  - (VII) Alle door de opdrachtnemers van SPDC opgestelde rapporten met betrekking tot de opruim- en herstelwerkzaamheden in de periode vanaf januari 2007 tot en met juni 2007;
  - (VIII) De "Post impact assessment study", waaronder in elk geval begrepen een analyse van de schade als gevolg van de lekkages en de voorziene periode tot volledig herstel van het Goi-gebied;

- (IX) De beleidsstukken van RDS en SPDC waaruit blijkt op grond van welke criteria een olie lekkage door SPDC aan RDS gemeld zou moeten worden, alsmede wanneer en door wie dat beleid is bepaald;
- (X) De volledige namen, adressen en woonplaatsen van degenen die bestuurder van SPDC zijn geweest in de periode 1993-2008;
- (XI) Bescheiden waaruit blijkt dat SPDC zelf(standig) het Shell groepsbeleid heeft aangenomen en geïmplementeerd en dat SPDC 'geacht wordt' zich aan dit groepsbeleid te houden;
- (XII) Bescheiden waaruit blijkt dat RDS in de periode 1993-2008 haar bevoegdheden als (indirect) aandeelhoudster in haar groepsmaatschappij SPDC heeft aangewend om de eenheid van beleid binnen de groep op het terrein van het milieu te waarborgen;
- (XIII) De oprichtingsakte en de statuten (de 'certificate of incorporation' en/of de 'articles of association') van SPDC, inclusief opgave van data en de inhoud van eventuele wijzigingen van deze documenten in de periode 1993-2008;
- (XIV) De Joint Operating Agreement betreffende de Joint Venture en de daaraan voorafgaande Memorandum of Understanding of Letter of Intent, of vergelijkbare bescheiden met andere benamingen, waaruit blijkt hoe de zeggenschap, bevoegdheden, verantwoordelijkheden en taken van SPDC als Joint Venture partner zijn geregeld, voor zover deze bescheiden betrekking hebben op de periode 1993-2008;
- (XV) Bescheiden waaruit blijkt dat het SPDC niet vrijstond het vervoer van olie door de pijpleidingen nabij Goi stil te leggen en waaruit het verschil op dit punt blijkt tussen operaties in Ogoniland en andere gebieden in de Niger Delta waar SPDC operator van de Joint Venture is;
- (XVI) Bescheiden ten aanzien van de jaren 1993-2008 inhoudende de jaarlijkse beleidsplannen ('work programs'), en onderhoudsplannen en de daarbij behorende budgetten van de Joint Venture;
- (XVII) De verslagen of notulen van de vergaderingen (in welke vorm dan ook) van het uitvoerende orgaan ('committee') van de Joint Venture waarin de onder XVI genoemde voorstellen zijn besproken en van de vergaderingen (in welke vorm dan ook) waarin over deze voorstellen werd beslist, en waarin deze werden goedgekeurd, aangenomen of afgewezen;
- (XVIII) De communicatie over de onder XVI aangeduide bescheiden tussen SPDC enerzijds en RDS of haar in Nederland of het Verenigd Koninkrijk gevestigde dochterondernemingen anderzijds, alsook notulen van de vergaderingen van het Executive Committee (tot 2005 genoemd de Committee of Managing Directors) en/of de Raad van Bestuur ('Board of Directors', tot 2005 genoemd de 'Conference') waarin deze communicatie en/of deze bescheiden aan de orde zijn gekomen;
- (XIX) Alle (management)rapportages en overige communicatie tussen SPDC of de Joint Venture enerzijds, en de Executive Committee en/of de Raad van Bestuur en/of Shell International Exploration and Production B.V. anderzijds, over olie lekkages in de Niger Delta in de periode 1993-2008 en over de olie lekkage nabij Goi in oktober 2004 in het bijzonder;
- (XX) De 'assurance letters' van SPDC aan het Executive Committee over de periode 1993-2008 en bescheiden van SPDC aan het Executive Committee met betrekking tot olie lekkages in de Niger Delta in de periode 1993-2008 en de olie lekkage nabij Goi in oktober 2004;

- (XXI) Bescheiden waaruit blijkt dat en waarom SPDC niet gehouden was de lekkage aan RDS, het Committee of Managing Directors of Malcolm Brinded te melden;
- (XXII) De ten tijde van de lekkage van 10 oktober 2004 geldende interne Shell-richtlijnen volgens welke bepaald wordt dat SPDC gehouden is de hoeveelheid olie die door een lekkage is gelekt op te nemen in een geaggregeerde kwartaalrapportage;
- (XXIII) De geaggregeerde kwartaalrapportage die aan het HSE team van Shell International Exploration and Production B.V. is gestuurd, waarin de hoeveelheid olie die als gevolg van de lekkage van 10 oktober 2004 is gelekt is opgenomen.

- 3.2. Voor wat betreft de bescheiden genoemd onder VII hebben RDS en SPDC zich gerefereerd aan het oordeel van de rechtbank. Voor het overige hebben RDS en SPDC de vorderingen gemotiveerd bestreden. Op de stellingen van partijen zal, voor zover relevant, hierna worden ingegaan.

De procedure met rolnummer 10-1665

- 3.3. De incidentele vorderingen ex artikel 843a Rv in de zaak met rolnummer 10-1665 zijn gelijk aan die in de zaak met rolnummer 09-1581, met dien verstande dat de bescheiden genoemd onder XI niet worden gevorderd, dat daar waar staat "RDS" dient te worden gelezen "Shell Petroleum en Shell T&T" en dat de vorderingen zijn ingesteld tegen Shell Petroleum en Shell T&T.
- 3.4. Voor wat betreft de bescheiden genoemd onder VII hebben Shell Petroleum en Shell T&T zich gerefereerd aan het oordeel van de rechtbank. Voor het overige hebben Shell Petroleum en Shell T&T de vorderingen gemotiveerd bestreden. Op de stellingen van partijen wordt hierna, voor zover relevant, nader ingegaan.
- 4. De beoordeling in de incidenten ex artikel 843a Rv in beide zaken**
- 4.1. Beide zaken betreffen dezelfde (gestelde) olie lekkages en daarin zijn dezelfde partijen eiser. Verder zien de exhibitie-incidenten in beide zaken op (nagenoeg) dezelfde bescheiden en zijn de verweren in deze incidenten vrijwel identiek. Daarom zal de rechtbank de incidenten gezamenlijk behandelen.
- 4.2. De incidentele vorderingen ex artikel 843a Rv dienen naar Nederlands recht (lex fori) te worden beoordeeld, omdat de exhibitieplicht deel uitmaakt van het Nederlands procesrecht.
- 4.3. Voor de beoordeling van de incidentele vorderingen is het niettemin van belang een (voorlopig) oordeel te geven over het in de hoofdzaken materieel toepasselijke recht. De vorderingen in de hoofdzaken hebben betrekking op twee (gestelde) olie lekkages in Nigeria nabij Goi, Rivers State in augustus 2003 en oktober 2004, waarvoor SPDC en RDS en/of Shell Petroleum en Shell T&T volgens Dooh c.s. aansprakelijk zijn wegens onrechtmatige daad. Daarom is de Wet conflictenrecht onrechtmatige daad (WCOD) van toepassing. Indien sprake is van een onrechtmatige daad gepleegd door SPDC, heeft deze plaatsgevonden op het grondgebied van Nigeria. Voor zover RDS, Shell Petroleum en/of Shell T&T voor

wat betreft deze twee olie lekkages een onrechtmatige daad hebben gepleegd, geldt dat de onrechtmatige daad van deze rechtspersonen in Nigeria schadelijk heeft ingewerkt. Gelet hierop is de rechtbank (voorlopig) van oordeel dat de vorderingen in de hoofdzaken op grond van artikel 3 leden 1 en 2 WCOD materieel moeten worden beoordeeld naar Nigeriaans recht, meer in het bijzonder het recht dat geldt in de deelstaat Rivers State waar de (gestelde) twee lekkages hebben plaatsgevonden.

- 4.4. Shell c.s. hebben aangevoerd dat Milieudefensie niet ontvankelijk is in haar vorderingen in de hoofdzaken en derhalve evenmin in haar incidentele vorderingen ex artikel 843a Rv. Shell c.s. stellen daartoe dat artikel 3:305a BW onderdeel uitmaakt van het materiële Nederlandse recht, omdat het is opgenomen in het Burgerlijk Wetboek, terwijl het materieel toepasselijke Nigeriaanse recht geen (vergelijkbaar) recht op collectieve actie kent. De rechtbank volgt Shell c.s. hierin niet. In de gepubliceerde Nederlandse rechtspraak zijn immers al vaker andere wetsartikelen die zijn opgenomen in dezelfde titel als artikel 3:305a BW toegepast terwijl buitenlands recht op de ingestelde vorderingen van toepassing was. Uit de parlementaire geschiedenis van artikel 3:305c BW – welk wetsartikel in lid 2 artikel 3:305a leden 2 tot en met 5 BW van overeenkomstige toepassing verklaart – blijkt verder dat de wetgever artikel 3:305a BW als regel van Nederlands procesrecht aanmerkt (MvT, Kamerstukken II 26 693, nr. 3, p. 5, 6 en 8). In reactie op het desbetreffende betoog van Shell c.s., merkt de rechtbank voorts op dat in de WCOD niet is opgenomen dat de ontvankelijkheid van een partij in zijn of haar vordering door het materieel toepasselijke recht wordt geregeld, en anders dan Shell c.s. betogen, valt dit ook uit de strekking van die wet niet af te leiden. Hieruit concludeert de rechtbank dat artikel 3:305a BW een regel van Nederlands procesrecht is.
- 4.5. De rechtbank volgt Shell c.s. evenmin in hun betoog dat Milieudefensie niet ontvankelijk is in haar vorderingen, omdat sprake zou zijn van zuiver individuele belangenbehartiging, omdat de collectieve actie geen voordeel zou bieden boven het procederen op naam van de belanghebbenden zelf, omdat Milieudefensie onvoldoende feitelijke activiteiten ten behoeve van het milieu te Nigeria zou hebben ontplooid of omdat het een zuiver lokaal belang zou betreffen. Een aantal vorderingen van Dooch c.s. overstijgt duidelijk het individueel belang van (slechts) Dooch; het saneren van de bodem en het reinigen van de visvijvers zal – indien bevolen – immers niet alleen Dooch maar ook de rest van de gemeenschap en het milieu te Goi (Ogoniland) ten goede komen. Het procederen op naam van de belanghebbenden kan, nu het mogelijk gaat om vele personen, wel degelijk bezwaarlijk zijn. Verder beschouwt de rechtbank - anders dan Shell c.s. - het voeren van campagnes gericht op het stoppen van milieuvervuiling te Nigeria, als feitelijke activiteit die Milieudefensie heeft ontplooid ter behartiging van de milieubelangen te Nigeria. Ten slotte heeft Milieudefensie als statutaire doelomschrijving de bescherming van het milieu op mondiaal niveau. Er bestaat geen reden om aan te nemen dat die doelomschrijving te weinig specifiek is. Evenmin bestaat er reden om aan te nemen dat lokale milieuschade in het buitenland buiten die doelomschrijving of buiten de werking van artikel 3:305a BW zou vallen. Al het vorenstaande brengt de rechtbank tot het (voorlopig) oordeel dat Milieudefensie ontvankelijk is in haar vorderingen.

- 4.6. Artikel 843a Rv ziet op een bijzondere exhibitieplicht in en buiten rechte. Deze exhibitieplicht dient ertoe om bepaalde bewijsstukken in de procedure als bewijsmiddel ter beschikking te doen komen. In Nederland bestaat géén algemene exhibitieplicht voor procespartijen in die zin dat zij als hoofdregel verplicht kunnen worden tot het elkaar verschaffen van alle denkbare informatie en documenten. Met het oog daarop en ter voorkoming van zogenaamde visexpedities is de toewijsbaarheid van een op artikel 843a Rv gebaseerde vordering in dat wetsartikel aan meerdere beperkende voorwaarden gebonden. Ten eerste dient de eiser tot exhibitie een *rechtmatig belang* te stellen en te hebben, waarbij rechtmatig belang moet worden uitgelegd als *bewijsbelang*. Bewijsbelang bestaat indien een bewijsstuk kan bijdragen aan het onderbouwen en/of aantonen van een voor de te beoordelen vorderingen relevante, mogelijk doorslaggevende stelling, die voldoende concreet is onderbouwd en voldoende concreet is betwist. Ten tweede moeten de vorderingen "*bepaalde bescheiden*" betreffen waarover ten derde de *verweerder daadwerkelijk de beschikking* heeft of kan krijgen. Ten vierde dient de *eiser tot exhibitie partij te zijn bij de rechtsbetrekking* waarop de gevorderde specifieke bescheiden zien. Hieronder valt ook de rechtsbetrekking uit onrechtmatige daad ontstaan. Indien aan al deze voorwaarden is voldaan, bestaat desondanks géén gehoudenheid tot overlegging indien ten vijfde daarvoor *gewichtige redenen* zijn of indien ten zesde redelijkerwijs kan worden aangenomen dat een *behoorlijke rechtsbedeling* ook zonder die gegevensverschaffing is gewaarborgd. Indien een exhibitievordering niet wordt weersproken door de wederpartij, is artikel 24 Rv van toepassing en heeft de rechtbank geen bevoegdheid ambtshalve een of meer verweren daartegen bij te brengen en de vordering daarop af te wijzen.
- 4.7. In de Nigeriaanse Oil Pipelines Act 1956, section 11 (5) (c) is het volgende bepaald: "*The holder of a license [in casu SPDC, rb.] shall pay compensation (...) to any person suffering damage (other than on account of his own default or on account of the malicious act of a third person) as a consequence of any breakage or leakage from the pipeline or an ancillary installation for any such damage not otherwise made good*". Gelet op deze bepaling is de rechtbank voorlopig van oordeel dat de oorzaak van een (vastgestelde) lekkage naar Nigeriaans recht relevant is voor de beoordeling van de geschillen in de hoofdzaken. In de Nigeriaanse "Environmental Guidelines and Standards for the Petroleum Industry in Nigeria" (hierna: "EGASPIN") is verder het volgende bepaald: "*An operator [in casu SPDC, Rb.] shall be responsible for the containment and recovery of any Spill discovered within his operational area, whether or not its source is known. The operator shall take prompt and adequate steps to contain, remove and dispose of the spill.*" Gelet hierop is naar voorlopig oordeel van de rechtbank naar Nigeriaans recht eveneens relevant voor de beoordeling van de geschillen in de hoofdzaken of het opruimen van de gelekke olie en/of het herstellen van de gevolgen van de lekkage(s) al dan niet naar behoren is/zijn geschied, ongeacht de vraag waardoor de lekkage is veroorzaakt.
- 4.8. Ten aanzien van de stukken gevorderd onder I tot en met IV overweegt de rechtbank het volgende. Dooch c.s. stellen rechtmatig belang te hebben bij exhibitie van deze bescheiden om te kunnen onderbouwen en/of bewijzen dat de (onderhouds)toestand van de desbetreffende pijpleidingen onder de maat was, als gevolg waarvan de (gestelde) olie lekkages in augustus 2003 en oktober 2004 zijn ontstaan. Voor wat betreft de olie lekkage van 10 oktober 2004 hebben Shell c.s. aangevoerd dat de olie

uit een 46 centimeter lange zaagsnede in de pijpleiding lekte, die met een (gekartelde) metaalzaag was aangebracht. Shell c.s. hebben dit gemotiveerde verweer ondersteund met videobeelden, waarop is te zien dat de olie uit een schuin overlans gepositioneerde, gekartelde lijn lekt. Dooh c.s. hebben daartegen slechts ingebracht dat het ook kan gaan om een gescheurde lasnaad, of dat de lijn kan zijn ontstaan bij pogingen het lek te dichten. De rechtbank overweegt dat Dooh c.s. niet hebben onderbouwd dat op de plek een lasnaad zat, hetgeen ook niet in de rede ligt omdat lasnaden in de regel niet schuin lopen. Evenmin is aannemelijk dat een lasnaad gekarteld zou openbarsten, of dat pogingen het lek te dichten een gekartelde opening zouden creëren. Dat Dooh c.s. in de hoofdzaken nog niet hebben kunnen reageren op dit verweer van Shell c.s., betekent niet dat de rechtbank bij het beoordelen van het rechtmatig belang van Dooh c.s. geen acht daarop zou mogen slaan. Het had op de weg van Dooh c.s. gelegen om ter motivering van haar rechtmatig belang in deze incidenten al in hun incidentele conclusies en/of bij pleidooi vooruit te lopen op hun reactie op dat verweer in de hoofdzaken. Het rechtmatig belang bij exhibitie is immers beperkt tot die bewijsstukken die kunnen bijdragen aan het onderbouwen en/of aantonen van voor de te beoordelen vorderingen relevante, mogelijk doorslaggevende stellingen van Dooh c.s., die voldoende concreet zijn onderbouwd en voldoende concreet zijn betwist.

- 4.9. Gelet hierop hebben Dooh c.s. de stelling van Shell c.s. dat deze lekkage door sabotage is veroorzaakt, vooralsnog onvoldoende gemotiveerd weersproken, zodat deze stelling, in de huidige stand van het debat, vooralsnog voor juist moet worden gehouden. Dit leidt tot de conclusie dat Dooh c.s. nu geen rechtmatig belang hebben bij stukken die licht werpen op de (onderhouds)toestand van de betreffende pijpleiding. De algemene toestand van de pijpleidingen staat immers vooralsnog niet in causaal verband met de twee gestelde lekkages en dus evenmin met de gestelde schade. Voor zover Dooh c.s. zich op het algemene standpunt stellen dat uit de enkele omstandigheid dat de pijpleidingen verouderd zijn voortvloeit dat Shell c.s. jegens Dooh c.s. gehouden waren of zijn om deze pijpleidingen te vervangen of af te sluiten, ongeacht of hierdoor de twee gestelde lekkages in augustus 2003 en oktober 2004 zijn ontstaan, gaat de rechtbank aan die algemene stelling voorbij, omdat deze stelling tot dusver op geen enkele wijze is onderbouwd naar het toepasselijke Nigeriaanse recht. Shell c.s. betwisten dat de gestelde olie lekkage van 23 augustus 2003 heeft plaatsgevonden. Het debat van partijen richt zich daarom vooralsnog in het geheel niet op de vraag wat de oorzaak is van deze eventuele lekkage, zodat Dooh c.s. vooralsnog geen belang hebben bij stukken over de algemene onderhoudstoestand van de betreffende pijpleiding. Gelet op het vorenstaande zal de rechtbank de incidentele vorderingen ten aanzien van de onder I tot en met IV genoemde bescheiden afwijzen.
- 4.10. De incidentele vorderingen zullen voor wat betreft de bescheiden genoemd onder VII worden toegewezen, nu Shell c.s. zich op dat punt hebben gerefereerd aan het oordeel van de rechtbank.
- 4.11. Shell c.s. hebben gemotiveerd betwist dat zij de beschikking hebben over dagelijkse journaals van de olie lekkage nabij Goi in 2004 tot en met de opruim- en herstelwerkzaamheden, de "post impact assessment study" en/of het "Environmental Evaluation (post-impact) Report", waarvan Dooh c.s. de exhibitie vorderen onder V en VIII. Volgens Shell c.s. zijn deze stukken niet opgemaakt,

omdat dit op grond van EGASPIN niet verplicht was. Omdat Dooh c.s. niet aannemelijk hebben gemaakt dat Shell c.s. desondanks wel over deze bescheiden beschikken, wordt de vordering tot exhibitie van deze documenten afgewezen.

- 4.12. Voor wat betreft de incidentele vorderingen ten aanzien van de overige genoemde bescheiden overweegt de rechtbank het volgende. Dooh c.s. stellen (kort weergegeven) rechtmatig belang te hebben bij exhibitie van deze bescheiden, om de volgende stellingen te kunnen onderbouwen en/of aantonen:
- RDS en/of Shell Petroleum en Shell T&T hadden zeggenschap over en oefenden invloed uit op het (milieu)beleid van SPDC, dan wel hadden daartoe de mogelijkheid (bescheiden onder X; XI, XII, XIII, XIV, XVIII, XIX en XXIII);
  - RDS en/of Shell Petroleum en Shell T&T waren bekend met de olie lekkages en de situatie in Nigeria of moeten worden geacht daarmee bekend te zijn geweest (bescheiden onder IX, XVIII, XIX, XX, XXI en XXII);
  - Het beleid van SPDC ten aanzien van olie lekkages schoot tekort (bescheiden onder VI en IX);
  - SPDC heeft de betreffende pijpleidingen niet goed beveiligd en onderhouden (bescheiden onder XVI en XVII);
  - Shell c.s. hebben de olie lekkages niet naar behoren geregistreerd en/of niet naar behoren gerapporteerd aan (onder meer) de Nigeriaanse overheid (bescheiden onder VI en XXIII);
  - SPDC had de mogelijkheid om de oliestroom door de pijpleidingen in Ogoniland en andere gebieden in de Niger Delta waar SPDC operator van de Joint Venture is, stil te leggen (bescheiden onder XV);
  - De eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen binnen de Joint Venture liggen mogelijk anders dan Shell c.s. stellen (bescheiden onder XIV).
- 4.13. De vraag die voorligt is of de in rov. 4.12 genoemde stellingen voor de beoordeling van de hoofdzaken relevant, dat wil zeggen mogelijk doorslaggevend zijn. Dat hebben Dooh c.s. naar het oordeel van de rechtbank vooralsnog onvoldoende aannemelijk gemaakt. Dooh c.s. hebben immers tot dusver niet onderbouwd dat een moedermaatschappij naar Nigeriaans recht onrechtmatig handelt indien zij kennis van, invloed op en zeggenschap heeft over tekortschietend milieubeleid van een dochtermaatschappij, maar nalaat in te grijpen (stellingen onder a en b). Anders dan Dooh c.s. betogen, kan het milieubeleid van een oliemaatschappij geen uitsluitel geven over de vraag hoe met betrekking tot specifieke (gestelde) olie lekkages al dan niet onrechtmatig is gehandeld. Ook is nog niet onderbouwd dat naar Nigeriaans recht een rechtspersoon kan worden bevolen een ander (milieu)beleid te implementeren, zoals Dooh c.s. hebben gevorderd in de hoofdzaak onder VII (stelling onder c). Dooh c.s. hebben evenmin onderbouwd dat een beheerder van een oliepijpleiding naar Nigeriaans recht de beveiliging daarvan dient te verzorgen of dat de beheerder naar Nigeriaans recht gehouden kan zijn een oliepijpleiding met een ondermaatse onderhoudstoestand te vervangen, ongeacht of deze gebrekkige onderhoudstoestand tot lekkages heeft geleid (stelling onder d). Dooh c.s. hebben tot dusver ook onvoldoende onderbouwd dat een eventuele tekortkoming in de nakoming van registratie- of rapportageverplichtingen over olie lekkages naar Nigeriaans recht onrechtmatig kan zijn jegens belangenorganisaties of particulieren. Bovendien bestaat er geen causaal verband tussen een eventuele tekortkoming op dit vlak en de gestelde schade (stelling onder e). Naar Nigeriaans recht is ook niet

onderbouwd dat een oliemaatschappij verplicht kan zijn haar oliestroom door pijpleidingen in een slecht toegankelijk gebied zoals Ogoniland te staken of dat deze oliemaatschappij schadelijk kan zijn indien zij hiertoe niet overgaat (stelling onder f). Ten slotte hebben Dooh c.s. niet toegelicht dat de eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen binnen de Joint Venture naar Nigeriaans recht relevant zijn voor de aansprakelijkheid van de deelnemende ondernemingen (stelling g).

- 4.14. Gelet hierop hebben Dooh c.s. tot dusver onvoldoende concreet onderbouwd dat de stellingen onder a tot en met g - afzonderlijk of in onderlinge samenhang bezien - met zich zouden brengen dat Shell c.s. naar Nigeriaans recht onrechtmatig hebben gehandeld of dat een van de overige daarmee samenhangende hoofdvorderingen van Dooh c.s. naar Nigeriaans recht voor toewijzing in aanmerking komt. Dit is evenmin op andere wijze gebleken. Het vorenstaande brengt de rechtbank tot het oordeel dat de vorderingen tot exhibitie van al deze bescheiden bij gebrek aan rechtmatig belang op dit moment moeten worden afgewezen.
- 4.15. Dooh c.s. hebben zich bij pleidooi ook beroepen op een inzagerecht op grond van het uit artikel 6 EVRM voortvloeiende beginsel van "equality of arms", los van het inzagerecht van artikel 843a Rv. De rechtbank overweegt dat artikel 843a Rv een uitwerking vormt van dat beginsel. De beperkende voorwaarden die artikel 843a Rv verbindt aan het recht op exhibitie van bescheiden, waaronder de voorwaarde dat er sprake moet zijn van een rechtmatig belang, zijn verenigbaar met artikel 6 EVRM en het beginsel van "equality of arms", behoudens (mogelijk) indien sprake is van buitengewone omstandigheden. Er is onvoldoende gesteld of gebleken dat dergelijke buitengewone omstandigheden in deze zaken aan de orde zijn. Het beroep van Dooh c.s. op dit beginsel slaagt derhalve evenmin.
- 4.16. Dooh c.s. moeten als de grotendeels in het ongelijk gestelde partijen hoofdelijk worden veroordeeld in de proceskosten van de exhibitie-incidenten in beide zaken, door de rechtbank begroot op in totaal € 2.712,- aan fictief salaris advocaat.

5. De voortgang van de hoofdzaken

- 5.1. Tijdens de pleidooien in de exhibitie-incidenten van 19 mei 2011 hebben de advocaten aan beide zijden de rechtbank gevraagd om het verdere verloop van deze relatief omvangrijke en complexe, principiële en grensoverschrijdende procedures in de hoofdzaken nu zoveel mogelijk verder te bepalen en te regisseren. De rechtbank zal aan dat gezamenlijk verzoek van beide partijen voldoen in dit tussenvonnis.
- 5.2. Zoals al is overwogen onder de beoordeling in de exhibitie-incidenten, is de rechtbank (voorlopig) van oordeel dat Milieudefensie naar Nederlands (proces)recht ontvankelijk is in haar vorderingen en dat materieel gezien op de vorderingen Nigeriaans recht van toepassing is. De procedures zullen opnieuw worden verwezen naar de rol voor conclusies van repliek, laatste uitstel. Bij repliek zullen Dooh c.s. als eisers gezien al het vorenstaande alsnog concreet onderbouwd moeten stellen welke concrete verwijten zij ieder van de gedaagden Shell c.s. naar Nigeriaans recht (kunnen) maken voor wat betreft het ontstaan en het opruimen van de gestelde onderhavige twee olie lekkages nabij Goi, Rivers State, Nigeria in 2003 en 2004, bij voorkeur onderbouwd met een legal opinion naar Nigeriaans recht mede in reactie op de door Shell c.s. al geproduceerde legal opinions van professor Oditah.

- 5.3. Bij conclusies van repliek moeten Dooh c.s. aldus in ieder geval alsnog aan de hand van Nigeriaanse wetgeving, jurisprudentie en/of andere juridische bronnen onderbouwen dat en waarom SPDC haar zorgplicht heeft geschonden op een wijze die naar Nigeriaans recht een onrechtmatige daad oplevert jegens Dooh c.s. en die tot gevolg heeft dat zij jegens Dooh schadeplichtig is. Ook moeten Dooh c.s. alsnog concreet onderbouwen dat en waarom RDS, Shell Petroleum en Shell T&T als moedermaatschappijen van SPDC naar Nigeriaans recht onrechtmatig hebben gehandeld jegens Dooh c.s. indien zij kennis van, invloed op en zeggenschap hadden over het (milieu)beleid van SPDC, maar die kennis, invloed en zeggenschap niet hebben gebruikt om (i) zoveel mogelijk te voorkomen dat SPDC bij het winnen van olie in de Nigerdelta in 2003 en 2004 schade zou toebrengen aan mens en milieu nabij Goi en/of (ii) ervoor te zorgen dat SPDC de door deze twee (gestelde) olielekages veroorzaakte verontreinigingen naar behoren zou saneren.
- 5.4. Shell c.s. betwisten ook dat Dooh (exclusief) eigenaar is van de gronden en visvijvers die met olie zouden zijn vervuild. Bij conclusie van antwoord hebben Shell c.s. concreet aangevoerd dat en waarom naar Nigeriaans recht een persoon die geen (exclusief) eigenaar is van grond of visvijvers, geen schadevergoeding kan vorderen wegens inkomensverlies als gevolg van vervuiling van die grond of visvijvers. Gelet hierop moeten Dooh c.s. bij conclusies van repliek ofwel alsnog nader (bij voorkeur met bewijsstukken) onderbouwen dat en waarom Dooh als (exclusief) eigenaar heeft te gelden, ofwel alsnog nader onderbouwen dat en waarom die stelling van Shell c.s. naar Nigeriaans recht onjuist is. Daarnaast dienen Dooh c.s. concreet onderbouwd in te gaan op het verweer van Shell c.s. dat het naar Nigeriaans recht niet mogelijk is schadevergoeding te vorderen voor toekomstige (letsel)schade. Voor zover Dooh nu al gezondheidsschade heeft als gevolg van de olielekage(s), dient ook dit concreet te worden onderbouwd. Verder wijst de rechtbank Dooh c.s. op al de voorlopige oordelen die zij in de voorgaande rechtsoverwegingen heeft uitgesproken. Ten slotte moeten alle procespartijen in hun conclusies van repliek en in hun conclusies van dupliek vanzelfsprekend ingaan op al hetgeen zij verder zelf relevant achten voor de beslissingen op de ingestelde vorderingen.
- 5.5. In deze twee procedures is inmiddels beslist op één bevoegdheidsincident en op twee exhibitie-incidenten. Hoewel de procedure met rolnummer 09-1581 al ruim twee jaar geleden aanhangig is gemaakt, is in de betreffende hoofdzaak tot nu toe slechts een inleidende dagvaarding uitgebracht en een conclusie van antwoord genomen. Op grond van artikel 20 Rv is de rechtbank verplicht te waken tegen onredelijke vertraging van procedures; zij dient daartoe zo nodig ambtshalve maatregelen te treffen. In dat verband is in artikel 208 lid 3 Rv bepaald dat incidentele vorderingen zoveel mogelijk tegelijk worden ingesteld. Op grond van deze artikelen, in samenhang met artikel 209 Rv, beslist de rechtbank nu op voorhand dat eventuele volgende incidentele vorderingen in deze procedures niet meer vooraf en afzonderlijk in behandeling zullen worden genomen, maar dat de behandeling daarvan zal samenvallen met die van de hoofdzaken en dat de beslissingen daarop zo veel mogelijk tegelijk met die in de hoofdzaken zullen worden gegeven. Ook zal de rechtbank geen tussentijds hoger beroep openstellen tegen dit tussenvonnissen.

- 5.6. Gelet op aard en omvang van deze procedures, zal de rechtbank de advocaten aan beide zijden in plaats van 6 weken 13 weken de tijd geven voor hun conclusies van repliek en dupliek in de hoofdzaken. Als hoofdregel zal geen uitstel meer worden gegeven van die termijnen, tenzij er sprake zou zijn van concreet aan te voeren klemmende redenen of overmacht. Iedere verdere beslissing wordt aangehouden.

6. De beslissingen

De rechtbank:

in beide incidenten

- 6.1. beveelt Shell c.s. om binnen 21 dagen na de datum van dit vonnis aan Dooh c.s. op kosten van Dooh c.s. inzage te verschaffen in alle beschikbare rapporten van alle opdrachtnemers/aannemers van SPDC die hebben gewerkt aan de sanering van de olieverontreiniging bij Goi in de periode van januari 2007 tot juli 2007, en beveelt Shell c.s. om na die inzage aan Dooh c.s. op verzoek en op kosten van Dooh c.s. afschriften of uittreksels te verstrekken van (het door Dooh c.s. gewenste gedeelte van) deze rapporten in fotokopie;
- 6.2. veroordeelt Dooh c.s. hoofdelijk tot betaling aan Shell c.s. van in totaal € 2.712,- aan proceskosten in de incidenten, met bepaling dat dit bedrag binnen 14 dagen na dit vonnis moet zijn betaald, bij gebreke waarvan Dooh c.s. in verzuim zullen zijn;
- 6.3. verklaart dit vonnis tot zover uitvoerbaar bij voorraad;
- 6.4. wijst al het door Dooh c.s. in de incidenten meer of anders gevorderde af;

in beide hoofdzaken

- 6.5. verwijst beide procedures naar de rolzitting van **woensdag 14 december 2011** voor conclusies van repliek aan de zijde van Dooh c.s., laatste uitstel en met inachtneming van al hetgeen hiervoor in rov. 5.1 t/m 5.6 is bepaald;
- 6.6. houdt iedere verdere beslissing aan.

Dit vonnis is gewezen door de rechters mr. H. Wien, mr. M. Nijenhuis en mr. F.M. Bus en in het openbaar uitgesproken op woensdag 14 september 2011, in tegenwoordigheid van de griffier mr. F.L.M. Munter.

F.L.M. Munter

[Handwritten signature]

type: 1769
coll: 417

Voor griffier *[Handwritten signature]*

14 SEP. 2011

De Griffier

[Handwritten signature]